Ulakbilge
Sosyal Bilimler Dergisi

MEKÂNDA DUYU KULLANIMI VE MİMARLIK FENOMENOLOJİSİ: TADAO ANDO ÖRNEĞİ

Rümeysa Reyna ERŞAN [1]
Sibel DEMİRARSLAN [2]

[1] Araştırma Görevlisi, İstanbul Kent Üniversitesi, İç Mimarlık Bölümü, reyna.ersan@gmail.com, ORCID: 0000-0002-0893-4065
[2] Doç. Dr., Kocaeli Üniversitesi, İnşaat Bölümü, sdarslan@kocaeli.edu.tr, ORCID: 0000-0002-6979-5150

Erşan, Rümeysa Reyna ve Demirarslan, Sibel. "Mekânda Duyu Kullanımı ve Mimarlık Fenomenolojisi: Tadao Ando Örneği". ulakbilge, 82 (2023 Mart): s. 235–247. doi: 10.7816/ulakbilge-11-82-03

ÖZ

Mekân kavramı içerisinde kapsamlı pek çok anlam barındırsa da canlı tarafından düzenlenmiş olan ve canlıya güven içinde yaşama hakkı veren alan olarak tanımlanabilir. Yaşam alanı olarak nitelendirilen mekânın var olabilmesi için öncelikle bireyler tarafından algılanması gerekmektedir. Bu bağlamda mekân; algılama yoluyla oluşan ve gelişen, deneyim ve bilinç ile anlam kazanan bir oluşumu ifade etmektedir. 20.yüzyılda Edmund Husserl'ın öncülüğünde ortaya çıkan, algı ve bilinç bilimiyle uğraşan ''fenomenoloji'' felsefesi de mekânı nasıl algıladığımız hakkında bizlere bilgi vermektedir. Çalışmada bilinç ve algı temel kavramları üzerinden yola çıkılarak bir mekânın algılanması için gerekli olan fenomen, fenomeni aktif hale getirmek için gerekli olan duyu uyarımı ve duyuların mimarlık alanındaki kullanımı hakkında fikir oluşturmak ile birlikte bu kavramların birbirleriyle olan ilişkisi ile ilgili bilgi edinmek amaçlanmıştır. Mekânda duyu kullanımı ve mimarlık fenomenolojisinin önemli isimlerinden biri olan Tadao Ando'nun önemli yapılarından bir seçki oluşturulmuş ve göstergeler yorumlanarak anlamlandırılmıştır. Işık Kilisesi, Poly Grand Tiyatrosu ve Azuma Evi seçkileri incelenerek fenomenoloji bağlamında analiz edilmiştir. Yöntem olarak nitel araştırma teknikleri kullanılmıştır. Konu ile ilgili detaylı literatür taraması yapılmış; kitap, kitap bölümü, makale gibi temel kaynaklara erişilmiş, göstergeler yorumlanmış ve anlamlandırılmış, yazılı kaynaklar üzerinden araştırma tamamlanmıştır. Çalışmanın, mekânda duyu kullanımının mekân algısını nasıl etkilediği konusunda fikir oluşturması, mekân tasarımı yapan mimarlara ve iç mimarlara tasarlama sürecinde yol göstermesi ve literatüre katkı sağlaması hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Mekân, algı, fenomenoloji, duyu kullanımı, Ando mimarlığı

Makale Bilgisi:
Geliş: 27 Ocak 2023 Düzeltme: 22 Şubat 2023 Kabul: 12 Mart 2023

© 2023 ulakbilge. Bu makale Creative Commons Attribution (CC BY-NC-ND) 4.0 lisansı ile yayımlanmaktadır.

Giriş

İlk çağlardan itibaren görülmektedir ki insanoğlu temelde, yaşamını sürdürmek için, yeme-içme ihtiyacıyla birlikte barınma ihtiyacını karşılamak için çabalamıştır. Bulunduğu ortamda ilk olarak kendine bir alan tanımlamış ve kendi mekânını yaratmıştır. Sonrasında ise kendini güvende hissetmek, bazı doğa olaylarından ve dış tehlikelerden kendini korumak amacıyla çeşitli materyaller ile kendi belirlediği sınırlarda çeşitli mekânlar oluşturmuştur. Güvenlik ihtiyacı olan barınmayı karşılayan bu mekânlar Maslow piramidinde görüldüğü üzere (Şekil 1) zaman içerisinde şekil değiştirmiştir. Estetik-güzellik algısının da ortaya çıkmasıyla birlikte mekân tasarımındaki gelişim farklı bir boyut kazanmıştır.

Şekil 1. Maslow İhtiyaçlar Piramidi (Maslow, 1943)

Günümüzde hala anlamsal gelişimini sürdürmekte olan "mekân" ın varlığı ancak birey tarafından algılanması ile mümkündür. Algının gerçekleşmesi ise yaşam boyunca biriktirilen, anlardan ve anlamlardan oluşan "bilinç" ve bilincin ortaya çıkması için gerekli olan görme, işitme, koklama, dokunma, tatma gibi duyuların uyarılması ile gerçekleşir. Bu noktada pek çok alanda anlam bulan, kısaca bilinç felsefesi anlamına gelen ''fenomenoloji'' felsefesi devreye girmektedir.

Edmund Husserl, yirminci yüzyılın ünlü felsefi akımlarından "fenomenoloji"nin kurucusudur. Fenomenoloji, özü görüleme yöntemidir (Öktem, 2005). Özü görülemek/ öze ulaşmak için ise duyuların uyarılması gerekmektedir. İhsan Bilgin: ''Fenomenoloji; duyularımızı bir kez daha duymamızı, deneyimin ateşleyicisi haline getirmemizi istiyor (2019)'' der. Bu durum fenomenolojinin temelde algıların, edinimler ile şekillenen bilincin aktifleşmesi ile anlam kazandığını ve bu aktifleşmenin ancak duyu uyarımıyla olabileceğini savunduğu anlamına gelmektedir. Mekân algısı ile yakından ilişki kuran fenomenoloji felsefesini kavramak için mekân kavramının aslında neyi kapsadığı ve neyi karşıladığı önem kazanmaktadır.

Mekân kavramının içerisine bilinç ile birlikte davranış, etki, tepki, motivasyon gibi çeşitli kavramlar girmektedir. Bu kavramlar beraberinde görsel algıyı etkileyen unsurları getirmektedir. Görsel algıyı etkileyen unsurlar biçim, renk, malzeme, doku, desen, ışık, çizgi, nokta, şekil, form, denge, ritim, vurgu, zıtlık, oran, ölçek ve ardışık tekrar olarak sıralanabilir. Bu unsurlar yaşam boyu edinilen deneyimler sonucu şekillenen bilinç ile birleştiği noktada duyuların ateşleyicisi haline gelir ve bilinç dışı alandan bilinç alanına çağrılan yeni fenomenler ile algılama eylemini başlatır (Şekil 2).

Şekil 2. Bilinç Alanına Çağırılan Fenomen Grafiği (Yazar tarafından hazırlanmıştır.)

Aktif hale gelen bilinç; insanın kendisini, çevresini ve olup biteni tanıma, algılama, kavrama, fark etme yetisi, algı ve bilgilerin zihinde duru ve aydınlık olarak izlenme süreci (TDK, 2022) olarak tanımlanmaktadır. Beyin algılarımız ve hislerimizin tüm dünyanın çarpıcı bir biçimde farklı görünebilecek kadar değiştirilebildiği durumlar dâhil, geniş bir yelpazeye sahip olan bilinçli deneyimler meydana getirme yetisine sahiptir (Demir, 2013). Mekânın algılanması için gerekli olan 'bilinç' alanını inceleyen

"fenomenoloji" felsefesinin varlığı mimarlık alanına da ışık tutmuştur.

Fenomenoloji, 20. yüzyılın ilk çeyreğinden itibaren bilim ve felsefe dünyasında var olmuş; özne-nesne ilişkisini tartışmış bir akımdır (Sevimli, 2022). Fizik, psikoloji, sosyoloji, tarih gibi pek çok alanda varlığını sürdüren fenomenoloji felsefesi mimarlık alanında da mimarlık fenomenolojisi kavramıyla, 1950'lerden bu yana varlığını sürdürmeye başlamıştır (Yılmaz, 2019). Bu çalışmada mekânda duyu kullanımı ve mimarlık fenomenolojisi arasındaki ilişki detaylı literatür taraması ile yazılı kaynaklardan incelenmiş, Tadao Ando'nun mimarlık anlayışı üzerinden mekân, algı ve fenomenoloji arasındaki ilişki kurulmuştur.

Mekân Kavramı

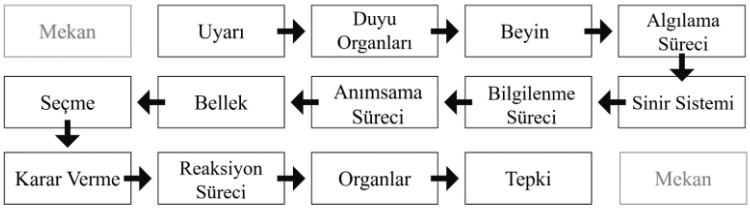
Mekân kavramı geçmişten günümüze farklı şekillerde ele alınmış, zaman içerisinde kavrama yüklenen anlamlar değişiklik göstermiştir. Yaşanan toplumsal değişmeler ve devamlı olarak gelişen teknoloji ile birlikte kavrama yüklenen anlam farklılaşsa da mekân; temelde canlının güvenlik ihtiyacını karşılayan, bireyi çevreleyen sınırları belirli alanlar olarak tanımlanabilir.

Mekân, Arapça kökenli bir sözcüktür. Arapça 'kawn' kökünden gelen 'makān' مكان "yer, pozisyon, uzam, uzay, varoluş " anlamına gelmektedir (URL 1).

İnsanlar ve diğer canlılar hayatta kalma güdüsüyle dış tehlikelerden korunmak için kendilerini güvende hissedebilecekleri alanlar tanımlamışlardır. Pek çok tanımlamanın karşılığı olan mekânı oluşturan sınırlayıcı/yönlendirici, odaklayıcı, birleştirici/ayırıcı bileşenlerinin yanında fiziksel, biyolojik, psikolojik, kültürel, toplumsal ve coğrafi koşullar gibi farklı pek çok bileşen devreye girmektedir. Bu bileşenler mekân içerisinde var olan canlıların mekânı algılaması ile anlam kazanmaktadır. Algılama eyleminin gerçekleşmesi için gerekli olan sınırlayıcı unsurun karşılığı dört duvar ve bir çatı olmak zorunda değildir. Bu sınırlayıcı unsur bazen bir mağara, bir taş, bir ağaç gölgesi, bir kumaş parçası, bir halı ve hatta insan vücudunun kendisi olabilir. Bu anlamda bakıldığında bir böcek için bir bardak, bir kedi için bir kutu, bir virüs için insan vücudu mekân haline gelmektedir. Çünkü mekânın var olabilmesi, algılanabilirliği ve içerisinde/üstünde bulunabilirliği ile ilişkilidir. Dolayısıyla farklı ölçeklerde herhangi bir objenin/nesnenin/alanın başka bir canlı türü için mekân olabileceği söylenebilir.

Bu geniş anlama sahip olan mekânın oluşturulması temelde tehlikelere karşı korunma içgüdüsü ile olsa da ilerleyen zamanlarda ve süreçte şekil değiştirerek, fonksiyonel ve estetik olma beklentisiyle farklı bir boyut kazanmıştır. Estetik kaygıların ise hoş bir görünümden öte psikolojik ve fizyolojik olarak iyileştirici olması barındırdığı anlamı derinleştirmektedir.

Öyle ki; estetik akla ve zihne değil, duyulara yatırım yapar (Bilgin, 2019). Özensiz, gelişigüzel mimari tasarım ve uygulamalar ile bu durumun insanlar üzerindeki olumsuz fizyolojik ve psikolojik etkileri arasında doğrudan bir bağlantı olduğu söylenebilir (Yurdakul, 2020: yapidergisi.com). Şekil 3'te mekân algılama ve tepki süreci görülmektedir.

Şekil 3. Mekân Algılama ve Tepki Süreci (Yazar tarafından hazırlanmıştır.)

Algılanacak unsur olan mekânın duyu organlarını uyarması ile başlattığı algılama sürecinin sinir sistemi ve bellek ile ilgili olduğu, bellekte gerçekleşen seçme, karar verme ve reaksiyon süreci sonucunda organlar yolu ile mekâna karşı tepkinin oluştuğu söylenebilir.

Algı ve Fenomenoloji Felsefesi

Algı, uyarım sonucu duyu organları tarafından seçilen ve geçmiş deneyimler ile harmanlanarak yorumlanan bir süreçtir.

Dikkati bir şeye yönelterek, o şeyle ilgili olarak duyular aracılığıyla edinilen yalın bilgi, o şeyle ilgili bilgiyi bilincinde var etme, o şeyi anlama, idrak etme (TDK, 2022) olarak tanımlanan algılama özünde çeşitli yollarla ve şekillerle alınan bilginin, beyinde gerçekleşen anlamlandırma süreci olarak tanımlanabilir. Algının gerçekleşmesi algılayan, algılanan ve duruma bağlıdır. Anlam yüklenen nesnenin/algılananın niteliğini, anlam yükleyen özne/algılayan belirlemektedir.

İnsan bir vücut ve bir ruh değil, bir vücut ile bir ruhtur (Ponty M.,2020). Bu noktada vücut ve ruh / beden ve zihin / deneyim ve bilinç arasındaki ilişkiyi inceleyen fenomenoloji felsefesi devreye girmektedir.

Fenomenoloji, insanların belirli bir fenomen veya kavramla ilgili anlayışlarını, duygularını, bakış açıları ve algılarını ifade etmelerini sağlayan ve bu fenomeni nasıl deneyimlediklerini tanımlamak için kullanılan bir yöntemdir (Rose, Beeby ve Parker, 1995). Fenomenoloji, birinci şahıs bakış açısından deneyimlendiği üzere bilinç yapılarının incelenmesidir (Smith, 2008). En kapsamlı anlamıyla fenomenoloji, tek bir kişiye ait olan yaşanmış deneyimlerin toplamına atıfta bulunur (Giorgi, 1997).

Fenomenolojik yaklaşım aslında; insanın görebileceği, duyabileceği, koklayabileceği, dokunabileceği, sezebileceği, tadabileceği, anlayabileceği ya da içinde yaşayabileceği her tür fenomen, durum, olay ya da yaşantıyı konu edinebilen, basit nesnelerin gündelik deneyiminin bile düşünce için bir çıkış noktası olarak kabul edilebileceğini savunur (Zahavi, 2020).

Bilinç, deneyim ve beden örgütlenmesi arasındaki ilişkiyi ele alan fenomenolojide, kendi bedenimizin örgütlenişi bedensel olan her şeyi aklımızda canlandırmada kullandığımız biçimdir (Wölfflin, 2015). Fenomenolojik yaklaşım, bireyin davranışlarını anlayabilmek için onun kendine özgü algılayışını ve yaşantısını bilmemiz gerektiğini savunur. Bu yaklaşımı savunan kişiler durumun nesnel koşullarına bakmak ya da çocukluk güdülerine dalmak yerine, bireyin şu anda ne olduğu konusundaki öznel görüşüne bakarlar (Goffman, 2017). Çünkü durumun nesnelliği tartışmaya açık olabilir fakat kendine özgü algılayışın varlığı tartışmaya kapalı bir konudur. Fenomenolojik çözümlemenin yapılabilmesi için bazı konuları tartışmaya kapatmak gerekmektedir. Bunu yapabilmek için ise bazı fenomenolojik yöntemlere ihtiyaç vardır.

Fenomenolojik Yöntem

Fenomenoloji felsefesinin amacı fenomenolojik tavrın yöneldiği alanın elde edilmesi ve bilinçdışında bırakılan "öz"e ulaşmaktır. Bunun için de fenomenolojik yönteme ihtiyaç doğmuştur. Fenomenoloji felsefesinin amacı hiçbir zaman standartlar belirleyerek, kesin kurallar koyarak bir yöntem haline getirmek olmamış, yalnızca öze ulaşmak için rehberlik ederek yol göstermek olmuştur. Bu amaçla ortaya çıkan fenomenolojik indirgeme yöntemi öze ulaşmanın temeli olmuştur. Fenomenolojik indirgeme (Şekil 4) şu unsurlardan meydana gelir:

- Bir şeyi parantez içine almak,
- Bir şeyi dışarıda bırakmak,
- Edinimler için, bir edinimi eylem dışı bırakmak,
- Yargılamaktan kaçınmak ve refleksiyon (Mengüşoğlu, 2020).

Öznenin tabii tavra ait olan her şeyi, hatta insanın kendisi, psikolojik bilinci parantez içine alınarak, içkin öz alanı olan 'saf bilinç' alanı elde edilir. Bu alan fenomenolojik tavrın asıl alanıdır (Mengüşoğlu, 2020). Kültürel değerler, estetik değerler, bağlılıklar, bağımlılıklar, manevi bilgiler, bilim, teknik, sanat gibi teoriye dayanan unsurlar gibi çeşitli konuların paranteze alınmasıyla ancak mutlak bilinç alanına yani öze ulaşılabilir (Şekil 4).

Şekil 4. Fenomenolojik İndirgeme Yöntemleri (Mengüşoğlu, 2020: Kaynaktaki bilgiler referans alınarak yazar tarafından hazırlanmıştır.)

Mimarlık Fenomenolojisi

Psikoloji, sosyoloji, felsefe gibi pek çok alanda var olan fenomenolojinin önemli araştırma alanlarından biri de duyular, bilinç ve algı ile doğrudan ilişki halinde olan mimarlık alanıdır. Mimarlıkta

mekân algısını etkileyen bilinçdışı-bilinç-zihin arasında kurulan ilişki ile zihin-algı-mekân arasında kurulan ilişkinin birlikte bir etkileşim içerisinde olduğunu anlamak, mekânsal tasarımın insan üzerindeki etkisini de anlamaya yardımcı olacaktır. Fenomenolojik bakış açısını benimsemiş mimarlar ve mimarlık kuramcılarına göre, mimari deneyimimizin temeli hafızamızda yatar. Bu nedenle, tasarım süreci, sürekli olarak, anılar, geçmiş his ve duygulanımlardan temellenen mimari deneyimi hatırlayıp, mekânın özünü oluşturan mimari atmosfer ve ruh hallerini tekrar kurmaktır (İldiri, B. 2007). Fenomenoloji, insanın deneyimlerini, çevresi ile olan ilişkilerini anlamaya ve yorumlamaya çalışır. Fenomenolojik yaklaşımda, insan ve dünya arasındaki ilişki, rasyonel görüşteki gibi 'yer'den ve çevresinden bağımsız değildir. Ele alınan dünya, insanın algıladığı, içinde rol aldığı; yaşanan ve deneyimlenen dünyadır (Graumann 2002). Mekân tasarımı ve mimarlığın insan üzerindeki etkisi bazı psikolojik temellere dayanmaktadır. Bu noktada "mimarlık psikolojisi" kavramı ortaya çıkmaktadır. Mimarlık psikolojisinin görevi, inşa etme sanatının kendi araçlarıyla uyandırabildiği ruhsal etkileri betimlemek ve açıklamaktır (Wölfflin, 2015). Mimarlık psikolojisinin temellerini araştıran fenomenoloji, mimarlık için bir felsefe disiplini olarak değil mimari formun anlamının sorgulanması, insan-mekân-çevre ilişkilerinin anlamı üzerine sorgulama yapmaya odaklanmış bir yöntem olarak değerlendirilebilir. 1950'lerde mimari ile ilişkilendirilen fenomenoloji, 1960'lardan itibaren mimarlık modernist evrenselleşme üzerine eleştirel söylemler geliştirmektedir. Bu söylemler 1970'lerde somut teoriler haline dönüştürülmüş ve Genius Loci (Yerin ruhu) ve yerelleşme üstüne kurulan mimarinin gelişimi olarak adlandırılmıştır (Eyce, 2011). Herhangi bir binanın nihai anlamı mimarlığın ötesindedir; bilincimizi dünyaya, kendilik ve varlık duygumuza geri yönlendirir (Pallasmaa, 2011). Pek çok alanda var olan fenomenolojinin mimarlık alanına yansıması, mekânda duyu kullanımının mekân içerisindeki bireyin bilincini nasıl aktifleştirdiğini, onu ortamda tutma konusunda nasıl bir etkisinin olduğunu anlamak, mimari fenomenolojiyi anlamakla mümkündür. Mimari fenomenolojinin birinci aşaması yorumlamadır (Eyce, 2011). Fenomenoloji temelde insan deneyimlerini yorumlamak üzerine gelişen bir yöntemdir (Armağan, 2011). Bedensel deneyim; insana ilişkin durumlarla ve anlamlarla birebir ilişki içerisinde olan fenomenoloji ile önem kazanmıştır. Mekânın yer niteliği kazanmasını yerin ruhu anlamına gelen 'Genius Loci' kavramına bağlayan Norberg-Schulz ise: "Fenomenoloji dünyanın günlük yaşamına nüfuz etmiştir, dolayısıyla günlük yaşamı anlamak için en iyi metottur" demektedir (Norberg-Schulz, 2000). Çünkü çevreyi ve kenti anlamak öncelikle kendimizi anlamaktan, kendimizi bilmekten geçer. Kendimiz için geçerli olanın herkes için geçerli olduğunu düşünmenin bir yanılsama olduğunu bilmek önemlidir. Çoğu zaman, fenomenlere kendi imgemizin damgasını vururuz. Kendi esenliğimizin koşulları diye bildiklerimizin her şey için geçerli olduğunu düşünürüz (Wölfflin, 2015). Mimarlık fenomenolojisinde insanın yeri mekânın içerisindedir ve ancak mekânın deneyimlenmesiyle mekâna anlam yüklenir.

İnsan davranışı, önemli ölçüde, içinde bulunduğu ortam ve o ortam içinde var olan kaynaklar tarafından belirlenir. Bir insanın mimari bir yapıya olan tepkilerinin temel iki faktöre bağlı olduğu söylenebilir (Şekil 5).

• Yapıya ilişkin faktörler: Çevresi, karmaşıklığı, fonksiyon akışkanlığı, yenilik etkisi, içinde tekrar eden düzenler barındırması.

• Bireye ilişkin faktörler: Bireyin geçmiş çevre deneyimleri, kalıtsal kodları, o yapıda geçirdiği süre, kişilik özellikleri, eğitimi (mimarlık ve sanat ağırlıklı eğitim alan kişilerin tepkileri değişebilmektedir) (Yurdakul, 2020).

Yapıya İlişkin Faktörler	Bireye İlişkin Faktörler
Çevresel Faktörler	Çevre Deneyimleri
Coğrafi Koşullar / Konum	Kalıtsal/Genetik Kodlar
Karmaşıklık/Düzen	Çevre Deneyimleri
Yüklenen Fonksiyonlar/İşlev	Kalıtsal/Genetik Kodlar
Yenilik Etkisi	Kişilik Özellikleri
Görsel Algı Unsurları	Fiziksel Özellikler
Seçilen Malzemeler	Biyolojik Özellikler
Şekil, Biçim, Renk, Doku	Psikolojik Durum
Işık, Gölge, Vurgu, Zıtlık	Eğitim Düzeyi Ve Kültür
Ritim, Oran, Ölçek	Geçirilen Süre

Şekil 5. Mekân Algısının Bağlı Olduğu Temel Faktörler (Yurdakul, 2020: Kaynaktaki bilgiler referans alınarak yazar tarafından hazırlanmıştır.)

Tadao Ando Mimarlığında Fenomenoloji

Tadao Ando özgün tasarımları ile dikkat çeken, mekân tasarımında fenomenolojik unsurları etkin bir biçimde kullanan alaylı bir mimar/tasarımcıdır.

Ando 1941 yılında Japonya'da dünyaya gelmiştir. Çocukluğundan beri mimarlığa ilgisinin olduğu, doğayı ve ağaçları izlemekten kendini alamadığı, küçük yaşlarından itibaren devinimli bulunma/var olma eyleminin kendisinde bıraktığı etki ile mimarlık ve doğa üzerine düşündüğü bilinmektedir. Pritzker Mimarlık Ödülü'ne sahip olan mimar, tasarımlarında Japon kültürünü sürdürürken minimalist ve fenomenolojik mimari anlayışı ile dikkat çekmektedir (Nazik, 2020).

Ando'nun mimarlık anlayışında ilkin düşündüğü bir biçime ulaşmaya değil, belirli bir felsefi yaklaşımı kurgu oyunlarıyla mekâna aktarmaya ve hacimsel bir etki oluşturmaya çabalamak (Yıldız, 1995) yatmaktadır. Felsefi yaklaşımı mekâna aktarırken de Japon kültürünün yanı sıra algı unsurlarını özellikle ışık unsurunu iç mekânda etkin bir biçimde kullandığı görülmektedir. Görsel algı başta olmak üzere dokunsal algı, işitsel algı, kokusal algı ve hatta bazı durumlarda tatsal algı mekânsal algının gerçekleşmesi için, duyu uyarımı ile ortaya çıkan önemli unsurlardır. Tadao Ando yapılarında özellikle doğayı içine alan tasarımlar yaparak, ışık başta olmak üzere duyuları harekete geçiren mimari öğeleri kullanarak kullanıcıya iç mekânda fenomenolojik deneyimi yaşatır. Ando der ki: "Benim için mimarlık, aşırı uçlar arasında salınır durur ve sadece ben öyle yapmak istediğimde kesin şekil alır. İç ve dış, Doğu ve Batı, soyutlama ve gösterim, parça ve bütün, tarih ve şimdi, geçmiş ve gelecek ile basitlik ve karmaşıklık arasında salınır. Hiçbir zaman sabit, tek bir konum almaz" (Ando, 1993).

Ando'nun mekânları insanların dokunabildiği, hissedebildiği yaşayan alanlardır. Bu anlamda mimarlık doğanın insan ile temas edebilmesini sağlayan bir araçtır. Mimari mekân yalnızca görsel olarak değil tüm duyularımızla, bedenimizle ele aldığımız bir olgudur. Onun yapıları insan yaşamına ışığı, rüzgârı, sıcaklığı katarak insanın doğa deneyimini arttırmaya yönelir (Nazik, 2020). "Formların ardında gizlenen duygu ve düşünce tarzlarına yaşam vermeye çalışıyorum'' diyen Ando, görme duyusu mekân ile insan ilişkisinin kurulmasında ilk etkili duyu olması sebebiyle, mimari eserlerinde ışık unsurunu etkin bir biçimde kullanarak görme duyusu üzerinde bir etki bıraktığı söylenebilmektedir. Ando'nun eserlerinde mekânın fiziksel boyutu, algısal sürecin duyum aşamasında işlenir, mekânın kavramsal boyutu ise algısal sürecin zihinsel aşamalarının sonucudur (Kahvecioğlu, 1998) ve yapının fenomeni mekânı deneyimleyen insanın zihninde çevresini nasıl anlamlandırdığı, ne ile ilişkilendirildiği ile ilgilidir. Heideger'in yeryüzü ve sanat eseri arasındaki çatışma yaklaşımına benzerlik gösteren anlayışı, Schulz'un her yerin kendine has ruhu olduğu düşüncesi Ando'nun çalışmalarında etkisini gösterir. İnsan ve yerin birlikte oluşundan hareketle Tadao Ando'nun mimarlığı, çevreyle bütünleşme, doğayı içine alma tutumu ile kartezyen düalist dünya görüşünün aksine, fenomenolojinin holistik yaklaşımına sahiptir (Seçer, 2016).

Mekânda duyu kullanımını kendine has mimarlık anlayışıyla; temelde doğa ile doğrudan ilişkili olan rüzgâr, yağmur, gün ışığı gibi unsurları aktif olarak kullanarak gerçekleştiren Tadao Ando'nun iç mekânda fenomenoloji ve duyu aktarımını baskın biçimde kullandığı mimari eserlerine Işık Kilisesi, Poly Grand Tiyatrosu ve Azuma Evi örnek olarak gösterilebilir.

Işık Kilisesi Örneği

Görme duyusunun mekân ile insan arasındaki etkileşimde ilk etkili duyu olması sebebiyle genellikle dokunsal algı, işitsel algı ve kokusal algı gibi diğer algı türlerinin önüne geçtiği söylenebilir.

Görme olayının fizyolojik olarak gerçekleşmesi için öncelikle ışığa ihtiyaç vardır. Cisimler üzerine düştükten sonra yansıyan ışığın göz korneasına ulaşmasıyla görme olayı başlamış olur. Malzeme, doku, renk gibi ögelerin algılanabilmesi için ışık oldukça önemlidir. Bu nedenle duyu uyarımındaki etkisi fazla olan ışığın, doğa ile mimarlık arasındaki ilişki üzerine çalışan Ando için özellikle doğal ışığın tercih edilmesi ve tasarımlardaki en etkin fenomen olarak kullanılması Ando tasarımlarında ışığın mekân deneyimindeki önemini göstermektedir. Fenomenolojik mekân deneyiminin bir parçası olan ışığın etkin bir biçimde kullanıldığı tasarımlardan biri Işık Kilisesi'dir (Şekil 6).

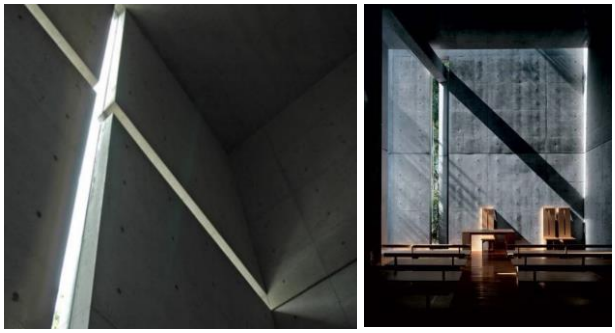
Işık Kilisesi, Japonya Osaka'da İbaraki kentinde bulunmaktadır. Ando'nun doğa ve mimarlık arasında felsefik çalışmalarını kucaklayan bir yaklaşımla tasarlanmıştır. Işık Kilisesi, Ibaraki'deki eski bir Hristiyan kompleksinin yenilenmesiyle ortaya çıkmıştır. Alandaki yenilemenin ilk aşaması olan Tadao Ando imzalı kilise 1999'da tamamlanmıştır (URL 2).

Şekil 6. Işık Kilisesi (URL 3)

Ando yüzey oluşturma sanatında adeta ışıkla varoluşu anlatır. Araç olmaktan çıkarır ve amaç olarak mekân atmosferinin yegâne ögesi yapar. Bu soyutlama işlemine çıplak beton yüzeylerin matlığı yardımcıdır (Üçüncü, 1995). Doğal ışık, mimari mekânı görünür kılma rolü dışında, iç mekân plastiğinin oluşumuna bizzat katılır. Bu katılım iki şekilde olur. İlk olarak ışık kendisine yüklenilmek istenen anlam doğrultusunda mekân biçimini oluşturur. İkinci olarak da verilmek istenen biçimsel oluşuma algısal bakımdan bir ta sarım elemanı olarak katılır ve kurgusal bütünlük içerisinde yerini alır (Yıldız, 1995).

Yapının baskın malzemesi olan beton, ön cephede haç şeklinde bırakılan aralıktan çizgisel olarak içeri alınan gün ışığı ile birleşince, iç mekânda oluşan ışık-gölge oyunları ve öne çıkan malzeme özellikleri ile birlikte mekân atmosferini oluşturmaktadır (Şekil 7).

Şekil 7. İç Mekânda Işık-Gölge (URL 4)

Işığın değişen mevsimler, iklim koşulları ve saatlere bağlı olarak mekâna geliş açısına, yönüne ve şiddetine göre iç mekânda oluşturduğu ışık-gölge oyunlarının, ışığın renginin, miktarının, yönünün ve dağılımının değişmesi ile mekânın algılanma biçimi de değişmektedir. Öyle ki mekânda oluşan ışık-gölge oyunları mekândaki mesafeleri, derinlik ve boyut algısını, malzeme yüzeylerinin dokusunu, renklerini, parlaklık-matlık düzeylerini etkilemektedirler. İç mekânda ışık ile gölgenin birlikteliği, katı bir kütlenin boşluk ile var olması zıtlığın kullanıldığını göstermektedir. Işık, malzeme, doku, şekil, oran-ölçek, çizgi-nokta, vurgu, zıtlık gibi görsel algı unsurlarının baskın bir biçimde kullanıldığı görülmektedir.

Poly Grand Tiyatrosu Örneği

Poly Grand Tiyatrosu, Şangay yakınlarındaki iki yapay göletin arasında bulunan, konser, opera, kültür ve sanat salonlarına sahip olan, Tadao Ando'nun fenomenolojik mimari anlayışını yansıtan önemli bir yapıdır (Şekil 8).

Şekil 8. Poly Grand Tiyatrosu (URL 5)

Ardışık tekrar ve ritmin görüldüğü cephede farklı açılara sahip çelik silindirik tüplerle, beş noktada açıklık bırakılmış ve her bir silindirik tüpün içerisine farklı fonksiyonlar tanımlanmıştır.

Bırakılan açıklıklar iç-dış ilişkisini kuvvetlendirirken doğal ışığın iç mekâna girmesini sağlamakta ve kullanıcıya fenomenolojik bir deneyim sunmaktadır (Şekil 9). Gün içerisinde ışığın geliş açısına göre bırakılan açıklıkların iç mekândaki etkisi değişmektedir. Öyle ki ışık, verilmek istenen anlama göre konumlanan elemanlardaki ifadesel şifreleri çözer ve onları görünür kılarak mekânı var eder. Işığın önemi de burada ortaya çıkmaktadır (Yıldız, 1995).

Şekil 9. Poly Grand Tiyatrosu İç Mekân (URL 5)

Işık ile birleştiğinde etkisi ve vurgusu değişen malzemelerin seçimi dikkat çekmektedir. Beton ve ahşap malzeme kullanımının öne çıktığı görülen yapıda silindirik tüplerin oluşturduğu açıklıklar için ahşap görünümlü alüminyum kaplamalar tercih edilirken (URL 6) bu malzemenin beton ile yarattığı zıtlık görsel algıyı etkileyen bir unsur haline dönüşmüştür. Işık kullanımı, çevre ile ilişki ve malzeme seçimleri ile duyuların uyarıldığı bu mekânda oluşturulan açıklıklardan doğal ışık mekâna alınmaktadır (Şekil 10).

Şekil 10. İç Mekânda Işık-Gölge (URL 7)

Işık-gölge oyunları ile birlikte hem cephe tasarımında hem iç mekân tasarımında kullanılan çizgi ve noktaların ardışık tekrar ile oluşturduğu ritim de görsel algıyı etkileyen unsurlar olarak tasarımda öne çıkmaktadır.

Azuma Evi (Sıra Ev) Örneği

Azuma Evi minimal tasarımı ve brüt beton cephe görüntüsünün yanı sıra iç mekânda yarattığı boşluk ve doğa ile kurduğu ilişki bakımından önemli bir fenomenolojik mimari ögedir.

Tadao Ando'nun 1976 yılında Japonya Osako'da inşa edilen Azuma Evi (Şekil 11), Japonya Mimarlık Enstitüsü Ödülü kazanmış bir yapıdır. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra inşa edilen, geleneksel ahşap evlerin sıralandığı bir mahallede diğer evlerden tamamen aykırı minimal ve işlevsel bir brüt beton yapı olduğu görülmektedir (Nazik, 2020). Dışarıya kapalı gözüken bu yapının sahip olduğu avlunun gün ışığını, sıcaklığı, rüzgârı, yağmuru ve doğaya ait sesleri içeri almasında fenomenolojik bir yaklaşım görülmektedir.

Şekil 11. Azuma Evi / Sıra Ev (URL 8)

Yapının merkezine konumlandırılarak avlu eve girip çıkarken de günlük yaşama devam ederken de deneyimlenmek zorunda olan bir odak haline gelmektedir. Bu deneyim doğa ile etkileşimin gerçekleşmesini mecbur kılmıştır. Dışarı açık bir pencerenin olmadığı yapı çevreye kapalı gözükse de sahip olduğu iç boşluk ve avlu mekânından çevre ve doğa ile güçlü bir ilişki kurması aslında mekânı deneyimleyen bireyin çevresel şartların içinde yaşadığını göstermektedir (Şekil 12). Ando'nun mekân anlayışına göre yaşantı çevreden bağımsız olarak kurgulanmış soyut bir zeminde değil, çevresel ve doğal şartların içinde, yer ve mekân ile bütünleşerek gerçekleştiğinde, 'anlam' kazanır ve 'insana ait' olmaya başlar (Seçer, 2016). Ando'nun bu anlayışı Azuma Evi'nde de görülmektedir.

Şekil 12. Azuma Evi / Sıra Ev (URL 8)

Azuma Evi, minimal ahşap kaplamalarıyla basit bir beton yapı gibi gözükse de ışık ile doğal bir akışın deneyimlenmesine imkân kılan bir yapıdır. Ando'nun diğer yapılarında da görüldüğü gibi ışık unsurunu tasarımın parçası haline getirmesi bireyin mekânda duyu uyarımı ile fenomenolojik deneyimi yaşamasını sağlamıştır. Işık ile birlikte yağmur yağdığında oluşan su sesinin ve esen rüzgârın mekân içinde yankılanması, mekânın suya dokunmaya ve hissetmeye ısı akışıyla birlikte izin vermesi sadece görsel değil işitsel ve dokunsal duyuları da uyarmaktadır (Şekil 13).

Yapıda kullanılan brüt beton malzeme ve doğrudan alınan gün ışığından kaynaklı olarak, brüt betonun enerjiyi absorbe etmesi yüzeyler üzerinde sıcaklığın depolanmasına sebep olmaktadır. Bu durum mekânda yaşayan insanların sıcaklıktan etkilenmesi, bedenlerin uyarılması ve belki de bu sayede fenomenlerin aktifleşmesi için bir yol olarak seçilmiştir. Konfor alanından çıkmak ve bedeni aktif hale getirerek, eyleme geçerek mekânı deneyimlemek, pek çok duyunun uyarılmasına olanak sağlamak fenomenolojik açıdan Azuma Evi'ni oldukça önemli kılmaktadır.

Şekil 13. Azuma Evi / Sıra Ev (URL 8)

Değerlendirme

Tadao Ando, mekânda fenomenolojik deneyim sunan, kendine has minimal tarzı ve özellikle mekânda ışık faktörünü etkin bir biçimde kullanmasıyla bilinen önemli mimarlardan biridir. Mekânda fenomenolojik deneyimi genellikle doğa ile kurduğu ilişkileri güçlendirerek, insan psikolojisi üzerinde izler bırakmayı hedefleyerek gerçekleştirmektedir. Bu çalışmada Tadao Ando'nun öne çıkan 3 mimari eseri; Işık Kilisesi, Azuma Evi, Poly Grand Tiyatrosu mekân özellikleri ve fenomenolojik yaklaşım açısından incelenerek fenomenolojik açıdan değerlendirilmiştir:

Işık Kilisesi'nin brüt beton malzeme ve yalın tasarımıyla minimalist bir yapı olduğu, geometrik orantılı formların ve sembolik ışık kullanımının baskın olduğu görülmektedir. Işık, çizgi, malzeme, vurgu, zıtlık, oran, ölçek gibi görsel algı unsurlarının öne çıktığı ve görme/görsel algı, dokunma/dokunsal algının ağırlıklı olarak uyarıldığı görülmektedir.

Poly Grand Tiyatrosu'nda ardışık tekrar ve düzen içeren cephe tasarımı, yüzeyde oluşturulmuş geometrik açıklıklar öne çıkmaktadır. İç mekânda görsel algı uyarımı tasarımdaki çizgi-nokta kullanımı, ahşap ve beton malzemenin bir arada kullanımı ile oluşturulmuş zıtlık, mekânın doğa ile kurduğu güçlü ilişki ve iç mekâna alınan doğal ışık ile sağlanmıştır. Bu uyarımlar sonucu görme/görsel, dokunma/dokunsal ve işitme/işitsel duyular uyarılmaktadır.

Azuma Evi'nin çevreye kapalı gözükse de merkezindeki avlu ile aslında doğa ile yakından ilişki kurması, mekâna aldığı ışığı, suyu, rüzgârı ve sesi ile görme/görsel algı, dokunma/dokunsal algı, ve işitme/işitsel algı duyuları uyarılmaktadır. Dikkat çeken brüt beton malzemesi, malzemenin dokusu, tasarımın kendi içerisindeki dengesi, oranı-ölçeği öne çıkan algı unsurlarını oluşturmaktadır.
Seçkilerin fenomenolojik açıdan değerlendirmesi Şekil 14'te görülmektedir.

Mimari Eser	Plan	Cephe Görünüşü	İç Mekan Görseli	Mekan Özellikleri	Fenomenolojik Yaklaşım	
					Öne Çıkan Algı Unsurları	Uyarılan Duyular
Işık Kilisesi				Minimalist, geometrik, orantılı form, sembolik ışık kullanımı, beton malzeme kullanımı	ışık, çizgi, malzeme, vurgu, zıtlık, oran, ölçek	görme, dokunma, koklama
Poly Grand Tiyatrosu				Tekrarlı cephe tasarımı, geometrik form, etkin ışık kullanımı, ahşap malzeme kullanımı	ışık, zıtlık, biçim, malzeme, şekil, ardışık tekrar	görme, koklama, dokunma, işitme
Azuma Evi				Çevre ile yakın ilişki kurması, geometrik form, etkin ışık kullanımı, betonun deneysel kullanımı	ışık, malzeme, doku, denge, oran, ölçek	görme, koklama, dokunma, işitme

Şekil 14. Seçilen Yapıların Fenomenolojik Açıdan Değerlendirilmesi (Yazar tarafından hazırlanmıştır.)

Sonuç

Mekân, genel olarak çok geniş kapsamlı bir tanım olmakla birlikte, birey veya grupların davranışlarının ve yaşam düzenlerinin bir simgesidir. Mekânın insan ve diğer canlı organizmaların duyu organlarına hitap eden ve algılanan somut, kültürel nitelikte özellikleri bulunmaktadır. Mekânın algılanması her birey için farklılık göstermektedir. Bunun sebebi ise mekânda duyuları uyarmak amacıyla kullanılan unsurların bireyler üzerindeki farklı etkileridir. Her insan yaşadığı ve deneyimlediği fenomene göre mekânı algılar. Bu noktada mimarlık fenomenolojisi kavramı ortaya çıkmaktadır. Mimarlık fenomenolojisinin ortaya çıkmasının sebebi, insanın mekânı yaşayarak ve deneyimleyerek oluşturduğu bilinç yani fenomenin, mekân algısını etkilemesi, duyuları kullanarak algıyı yönetme amacıyla mimarlık alanında kullanılması ile ilgilidir.

Mekânda algıyı etkileyen unsurların kullanımı, insanın doğduğu andan itibaren deneyimleri sonucu bilinçdışında biriktirdiği pek çok fenomeni bilinç kısmına aktarması, aktarırken yorumlaması ve anlamlandırılması adımlarından oluşmaktadır. Bu süreç algının kişisel birikimler ile doğrudan ilişkili olduğu ve dolayısıyla her birey için algılama biçimleri ve anlamlandırmaların değişkenlik gösterdiği anlamına gelmektedir.

Çalışmada fenomenoloji ve algı bağlamında üç yapısı incelenen Tadao Ando neredeyse tüm yapılarında özellikle ışık faktörünü baskın ve etkileyici bir şekilde kullanarak duyuları uyarması ile

bilinmektedir. Işık kullanımının yanı sıra, ışıkla birleştiğinde anlam kazanan renk, doku ve malzeme seçimi, mekânın çevre ve doğa ile kurduğu ilişki, mekânın sesi-kokusu, yapıların minimalizm ve modernizm ile olan bağlantısı öne çıkmakta ve Ando mekân atmosferini oluşturan bu temel ilkelerle tasarımlarını yapmaktadır.

Ando insan-mekân-çevre arasındaki ilişkiyi kurarak, Japon felsefesi ve minimalizm etkisinde, doğa ile etkileşimi artırarak fenomeni ortaya çıkarmayı başarmıştır. Ortaya çıkan fenomen ile mekânı algılama biçimi ve bu algının insan psikolojisi üzerindeki etkisini kullanarak fenomenolojik bir yaklaşımda olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Ando'nun incelenen seçkilerinde kullanılan biçim, renk, malzeme, doku, ışık, çizgi-nokta, şekil, denge, vurgu, zıtlık, oran, ölçek ve ardışık tekrar-ritim gibi görsel algı unsurlarıyla çeşitli duyuların uyarılması sağlanmış ve böylece fenomen ortaya çıkarılmıştır. Ando tasarımlarının minimalizm ve fenomenolojik mekân olma özelliklerini bir arada barındırması, tasarımlarının özgün olmasını belirleyen unsurların başlıcaları olmuştur.

Kaynaklar

Ando, T. (1993). Mimarlığın Kenarından. çev. Ayla Çevik, Mimarlık Dergisi, 251: 56-57.

Armağan, C. (2011). Fenomenolojik Yöntem Ve Tektonik Dil Aracılığı ile Materyale Duyarlı Tasarım. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.

Bilgin, İ. (2019). Mimarın Soluğu: Peter Zumthor Mimarlığı Üzerine Denemeler. Metis Yayınları, İstanbul.

Demir, O. (2013). Bilinç. Dokuz Eylül Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Dilbilim, 6-7.

Eyce, N. (2011). Çağdaş Mimarlıkta Mekân, Yer ve Mekânsallık Tartışmaları Cermodern Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.

Giorgi, A. (1997). The Theory, Practice, and Evaluation of the Phenomenological Method as a Qualitative Research Procedure. Journal of Phemomenological Psychology, 28(2), 235-260.

Goffman, E. (2017). Etkileşim Ritüelleri. Heretik Yayıncılık, İstanbul.

Graumann, C. F. (2002). The Phenomenological Approach To People-Environment Studies. Handbook Of Environmental Psychology, 5: 95-113.

İldiri, B. (2007). Mimarlıkta Zamansızlık Ve Sözde-Orijinallik: Fenomenolojik Bir Tartışma. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.

Kahvecioğlu, H. (1998). Mimarlıkta İmaj: Mekânsal İmajın Oluşumu ve Yapısı Üzerine Bir Model, İstanbul Teknik Üniversitesi, Doktora Tezi, İstanbul.

Maslow, A. H. (1943). A Theory of Human Motivation. Psychological Review. 50, 370-396.

Mengüşoğlu, T. (2020). Fenomenoloji ve Nicolai Hartmann, Doğu Batı Yayınları, Ankara.

Nazik, E. (2020). İç Mekân Tasarımında Mekân-Doğa İlişkisi: Tadao Ando Örneği. Yükseklisans Tezi, Başkent Üniversitesi, Ankara.

Norberg-Schulz, C. (2000). Architecture: Presence, Language, Place, Skira Yayıncılık, Milan.

Öktem, Ü. (2005). Fenomenoloji Ve Edmund Husserl'de Apaçıklık (Evidenz) Problemi, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi, 45,1, 27-55.

Pallasmaa, J. (2011). Tenin Gözleri (A.U. Kılıç, Çev.). YEM Yayınları, İstanbul.

Ponty, M. (2020). Algılanan Dünya. Metis Yayınları, İstanbul.

Rose, P., Beeby, J. ve Parker, D. (1995). Academic rigour in the lived experience of researchers using phenomenological methods in nursing. Journal of Advanced Nursing. 21(6), 1123-1129.

Seçer, E. (2016). Yer Kavramının Anlamsal Değişimi: Mimarlıkta "Öz"e Dair Fenomenolojik Bir Sorgulama. Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi, Bursa.

Sevimli, H. (2022). Fenomenoloji Kitabı Üzerine Bir İnceleme. Karadeniz İletişim Araştırmaları Dergisi. Aralık, Cilt: 12 Sayı:2 : s.68-73.

Smith, D. W. (2008). Phenomenology, In E. N. Zalta (Ed.), The Stanford Encyclopedia of Philosophy: https://www.iep.utm.edu/husspemb/

Üçüncü, G. (1995). Gün Işığı Kulanımı Açısından Le Corbusier, Alvar Aalto Ve Tadao Ando Arasındaki Benzerlikler Ve Farklılıklar. Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.

Wölfflin, H. (2015). Mimarlık Psikolojisine Öndeyişler. Janus Yayınevi, İstanbul.

Yıldız, G. (1995). Doğal Işığın Mimari Mekânı Biçimlendirmesi Ve Anlam Boyutu Üzerine: Louis I Kahn Ve Tadao Ando. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.

Yılmaz, A. (2019). Mimarlık Fenomenolojisi: Mimarlık Deneyimi Ve Tasarımı Üzerine Bir Çalışma. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.

Yurdakul, F.C. (2020). Mimarlıkta Estetik Algı ve İnsan Nörolojisinin Etkisi. Yapı Dergisi: https://yapidergisi.com/mimarlikta-estetik-algi-ve-insan-norolojisinin-etkisi/

Zahavi, D. (2020). Fenomenoloji: İlk temeller. Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

Zumthor, P. (2006). Atmospheres: Architectural Environments Surrounding Objects. Birkhauser Yayıncılık, Basel.

İnternet Kaynakları

URL 1: https://www.etimolojiturkce.com/kelime/mek%C3%A2n

URL 2: https://www.arkitektuel.com/isik-kilisesi/

URL 3: https://www.archdaily.com/101260/ad-classics-church-of-the-light-tadao-ando/5037f3bb28ba0d599b000649-ad-classics-church-of-the-light-tadao-ando-photo?next_project=no
URL 4: https://www.arkitektuel.com/isik-kilisesi/
URL 5: https://www.architecturalrecord.com/articles/7368-poly-grand-theater
URL 6: https://shojijarchitecture.wordpress.com/2020/12/11/poly-grand-tiyatrosu/
URL 7: https://www.mimarizm.com/haberler/gundem/tadao-ando-dan-sira-disi-bir-kultur-yapisi_127830
URL 8: https://www.metalocus.es/en/news/row-house-sumiyoshi-azuma-house-tadao-ando
TDK, 2022: https://sozluk.gov.tr

Ulakbilge
Sosyal Bilimler Dergisi

USE OF SENSORY IN SPACE AND ARCHITECTURAL PHENOMENOLOGY: TADAO ANDO EXAMPLE

Rümeysa Reyna Erşan, Sibel Demirarslan

ABSTRACT

Although the concept of space contains many comprehensive meanings, it can be defined as the space arranged by the living thing and giving the living thing the right to live in safety. In order for the space, which is defined as a living space, to exist, it must first be perceived by individuals. In this context, space; It expresses a formation that is formed and developed through perception and gains meaning with experience and consciousness. The philosophy of "phenomenology", which emerged in the 20th century under the leadership of Edmund Husserl and deals with the science of perception and consciousness, also gives us information about how we perceive space. In this study, based on the basic concepts of consciousness and perception, it is aimed to form an idea about the phenomenon necessary for the perception of a space, the sensory stimulation necessary to activate the phenomenon, and the use of the senses in the field of architecture, as well as to obtain information about the relationship of these concepts with each other.A selection of important structures of Tadao Ando, one of the important names of sense use in space and architectural phenomenology, has been created and the signs have been interpreted and interpreted. The selections of Işık Church, Poly Grand Theater and Azuma House were analyzed in the context of phenomenology. Qualitative research techniques were used as a method. A detailed literature review on the subject has been made; Fundamental sources such as books, book chapters and articles were accessed, the indicators were interpreted and made sense of, and the research was completed through written sources. The aim of the study is to create an idea about how the use of senses in the space affects the perception of space, to guide the architects and interior architects who design space in the design process and to contribute to the literature.

Keywords: Space, perception, phenomenology, use of senses, Ando architecture